

namembnosti različna območja. Samo dvorišče je razdeljeno na več delov, meje so določene z lesenimi ograjami, delček ograje je tudi zidan.

V delu ob Cankarjevi ulici se nahaja pralnici namenjen objekt, ki ni več v rabi, okrog nje so parkirišča. Predvidenih vodnjakov, klopi za posedanje, igral in droga za stepanje preprog ni. Od predvidene ureditve dela ob Cankarjevi ulici iz leta 1988 so bile urejene le garažne hiše in parkirišča. Iz te strani naj bi bila tudi omogočena pot do vrtca, vendar te poti ni.

Kot že omenjeno, se v osrednjem delu območja nahaja vrtec, ki pa ni več ograjen z zidom, ampak z ograjo. Bil je tudi obnovljen in dozidan. Okolica je urejena z zelenico in igrali. Predvidenih nadstrešnic in pergol za zatočišče pred dežjem ni. Prestavljen je tudi glavni vhod v vrtec, in sicer na povsem drugo stran. Samo območje okrog vrtca ni več razparcelirano, ampak je tu večja travnata površina z igrali.

Del ob Stanetovi ulici je namenjen zelo urejenemu parkirišču. Tudi območje ob Levstikovi ulici je namenjeno velikemu asfaltnemu parkirišču. Že leta 1988 je bilo zabeleženo, da se zaradi nevezdrževanja dvorišče opazno zarašča, kar pa je žal na določenih delih vidno še danes.

Dvorišča so bila nekoč pomembna zaradi svoje funkcional-

nosti, ki pa se je z leti spreminjala. Po terenskem delu smo ugotovili, da so današnja dvorišča v mestnem jedru Celja namenjena predvsem parkiriščem, manj vrtovom in zelenim površinam, obrtem in lokalom. Sklenemo lahko, da je bil plan ureditve prostora bolj naravnani k stanovalcem, saj je bilo predvidenih več stanovanj, zelenic, klopi in igral za druženje. Njihovo mesto so žal zavzeli avtomobili. Vse bolj izgubljajo funkcijo družabnega prostora, ki je bila v preteklosti v ospredju. Način življenja ljudi se je v zadnjih desetletjih precej spremenil; človek pa je tisti, ki spreminja tudi okolje, v katerem živi. Tako smo lahko na podlagi raziskave dvorišč videle, da ima največjo vlogo pri oblikovanju okolice, načina življenja, odnosa do okolja ipd. prav človek sam, ki lahko dvorišču pusti njegovo prvotno namembnost ali pa jo povsem spremeni v trenutno najbolj koristen objekt.

Viri in literatura

KOCUVAN POLUTNIK, Alenka: Dvorišča in vrtovi starega mestnega jedra Celje. V: Gustav Grobelnik (ur.), *Celjski zbornik*. Celje: Kulturna skupnost občine Celje, 1988

DVORIŠČA IN VRTOVI PRVEGA KAREJA MESTNEGA JEDRA CELJA

Prvi kare zajema območje med Prešernovo in Razlagovo ulico ter Slomškov in Glavni trg ter je ena najstarejših morfoloških enot Celja. Glavna značilnost omenjenega kareja sta ohranjeni srednjeveška parcelacija in stavbna struktura. Gre za ozke in dolge parcele, t. i. lamelnega tipa ter globinsko razvito hišo z dvo- do trisosno zasnovo fasade (Primc 1986: 218). Hiše imajo majhna notranja dvorišča, za zadnjimi hišami pa so vrtovi. V sprednjem delu hiš, ki gledajo na Glavni trg, se je nekoč odvijala stanovanjska in trgovska dejavnost, dvorišče je imelo gospodarsko vlogo ter je bilo hkrati tudi komunikacijska povezava z vrtnim delom parcele. Predvideva se, da je bil sestavni del dvorišča tudi vodnjak. Ker je šlo za zasebna dvorišča, ki so bila namenjena izključno stanovalcem in so pripadala enemu samemu objektu, so bila ta zato toliko bolj urejena in tudi tlakovana.

Sčasoma so trgovske in obrtne dejavnosti razširile svoj manipulativni prostor na dvorišča, vendar pa večjo stopnjo degradacije zasledimo na vrtnih parcelah, kjer je prišlo do fizičnega posega v parcelacijsko strukturo. Ljudje so želeli izkoristiti vsak del hiše za stanovanje (tudi kleti) in tako so na vrtovih nastali prostori za parkiranje, dostavna pot za trgovske in gostinske dejavnosti ter pomožni gospodarski objekti, kot so npr. skladišča, drvarnice in garaže.

Po slikah v literaturi iz leta 1988 (Kocuvan Polutnik 1988:

119–120) vidimo, da so vrtovi obdelani in da so med njimi še delno ohranjene lesene ograje. Žal je današnje stanje bistveno drugačno; dvorišča so zapuščena, ograje porušene, travnata površina, ki je nadomestila vrtove, pa neizkoriščena. Dvorišča in vrtovi v starem mestnem jedru Celja so bili skozi zgodovino tesno povezani s hišo in z njenimi stanovalci, danes pa vse bolj prevladuje mnenje, da v mestu primanjkuje zelenih površin, ki bi bila namenjena tudi drugim, bolj socialnim vsebinam (kot so igra, posedanje in druženje).

Leta 1988 je bil prav tako podan predlog ureditve (Kocuvan Polutnik 1988: 122–123) za pričujoče območje, na podlagi katerega smo med 26. in 28. junijem 2008 izvedli terensko delo; območje smo natančno pregledali in dokumentirali obstoječe stanje. Prenova dvorišča je predvidevala obnovo historičnih tlakov, kar je bilo v večji meri tudi izvedeno. Predvideno je bilo sejanje popenjavk ter postavitev klopi za posedanje, tudi to je bilo delno izvedeno; v hodnike objektov so bili nameščeni kontejnerji. Funkcionalna ureditev vrtov je zahtevala, da se cesto iz smeri vrtca zapre z zapornico; ob objektih pa se jo zoži na širino pešpota, vendar ni bilo nič od tega uresničeno.

Del območja vrtičkov, približno eno tretjino njihove dolžine, so hoteli nameniti javnemu programu, vendar tako, da bi ostala tipična parcelacija še vedno razvidna. Preostali dve tre-

* Nives Meštrovič, absolventka na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 3000 Celje, Veselova ulica 14, E-naslov: nmeistrovic@gmail.com

Glavni trg 5–9 ... nekoč so bili tu vrtovi.
Foto: Nives Meštrovič, junij 2008

tjini pa sta bili mišljeni za funkcionalni zelenjavni vrt. Danes urejena vrtna površina zajema eno četrtno območja; preostali del nima nikakršne funkcije in je zapuščen; prav tako pa ni ostalo nič od nekdanje parcelacije.

Za parkirna mesta ob nekdanji upravi Merxa je bilo predlagano, da se spremenijo v zelene površine z otroškim igriščem in možnostjo posedanja; danes je tu še vedno parkirišče (pokrito).

Vzdolž parcele objekta Glavni trg 9 (nekoč Tomšičev trg 9) je bila predvidena ureditev parkirnih mest za stanovalce (v travnati izvedbi; urejene travnate betonske plošče), na sosednjo parcelo pa bi mejil zidan zid. Danes je na tem prostoru še vedno drvarnica (ki jo stanovalci uporabljajo kot klet za shranjevanje koles ipd.); namesto predlaganih štirinajstih parkirnih prostorov so tu samo trije ter garaža.

Predlagano je bilo tudi, da se ob severni fasadi župnišča, pred pasažo na dvorišče namesti koš za košarko, s čimer bi se lahko izkoristile asfaltno površine; na njih bi bilo mogoče organizirati tudi otroške igre. Vendar pa tu ni dovolj otrok, stanovalci hiš so pretežno starejši. Ob dovozu je bila predvidena namestitvev stojal za kolesa, teh pa danes tam ni. Morda kot zanimivost omenimo, da tako steno župnišča kot tudi zid, ki obdaja župnijski vrt, krasijo zanimivi grafiti.

Za oblikovno ureditev javnih skupnih predelov parcel (ena

tretjina površine vrtov) so imeli v planu različne programe: uto za posedanje, druženje, razne igre; otroško igrišče z lesenimi igrali; posedanje v senci dreves. Danes tu ne najdemo nič od navedenega.

Ob fasadi tovarne Aero so bila zasajena drevesa, ki jih danes ni več – ta so zakrivala zasebni stanovanjski prostor, hkrati pa dajala videz prostornosti odprtega prostora. Vodnjaki na posameznih vrtovih so imeli funkcionalno-družbeni značaj, vendar so danes le nakazani, ohranjenega ni nobenega.

Ob ustreznih ureditvi parkirnih prostorov bi dobili več predelov, ki bi jih lahko na splošno namenili zelenim površinam (mogoče tudi igralom za otroke). S tem bi dobilo mesto vsebinsko in oblikovno bogatejši prostor in izboljššan estetski videz; posebno pomembna pa je tudi regulacija mikroklimi, ki bi bila s tem boljše urejena. Prav tako igra pri tem pomembno vlogo zasaditev dreves, ki dajejo senco, hkrati pa so optična pregrada, ki danim površinam vrača delček intimnosti.

Literatura

KOCUVAN POLUTNIK, Alenka: Dvorišča in vrtovi starega mestnega jedra Celje: preteklosti in potrebe sedanjosti. V: Gustav Grobelnik (ur.), *Celjski zbornik*. Celje: Kulturna skupnost občine Celje, 1988, 73–140.

PRIMC, Branka: Zgodovinska analiza odprtih površin (dvorišč in vrtov) v Celju. V: Gustav Grobelnik (ur.), *Celjski zbornik*. Celje: Kulturna skupnost občine Celje, 1986, 209–228.